

VARIÆ LECTIONES IN

LATINIS BIBLIIS EDITIONIS VVLGATÆ,

EX VETVSTISSIMIS MANVSCRIPTIS EXEMPLARIBVS COLLECTÆ, ET

AD TEXTVM HEBRAICVM, CALDAICVM, GRÆCVM ET SYRIACVM

EXAMINATÆ,

Opera & industria aliquot Theologorum in Academia Louaniensi.

PRÆFATIO IOHAN. HARLEMII.

VM apud omnes sacrarum literarum peritos magno semper in precio habita fuerint Biblia olim Compluti studio, & sumptibus Ximenii Cardinalis impressa; non immerito placuit viris illis doctissimis, quibus à Rege Catholico horum magnorum & regionum Bibliorum cura commissa erat, ut in hoc sacro opere ex illis Complutensibus Bibliis, vulgatæ editionis textus imprimeretur; & si quæ præterea inuenirentur in antiquis manuscriptis exemplaribus ab hoc textu variæ lectiones, eæ ad finem totius operis adiungerentur. Quod ut fieret accuratius, præter ea manuscripta, quibus olim in editione Bibliorum Louanienfium D. Hentenius vir doctissimus vsus erat, quorum aliquot nobis ex diuersis bibliothecis connumerata fuerunt; alia quindecim ab eximio Theologo Domino Augustino Hunnæo nobis suppeditata sunt; qui ea summo labore, nec exiguis sumptibus ex variis locis sibi comparauerat. Ad hæc, cum varias vulgatæ Latinæ editionis lectiones inuenimus, quænam earum ad textum Hebræum, Caldæum & Græcum in veteri instrumento; aut ad Syrum & Græcum in nouo, propius accedat, indicare voluimus; tum quòd hoc omnibus sacrarum literarum studiosis longè gratissimum fore putaremus; tum quòd turbatis riuulis ad fontes recurrendum esse excellentes doctores, atque Ecclesiæ Catholicæ lumina semper iudicauerint. certè B. Hieronymus in epistola ad Suniam & Fretellam ita loquitur: Sicut, inquit, in nouo testamento, si quando apud Latinos quæstio exoritur, & est inter exemplaria varietas, recurrimus ad fontes Græci sermonis, quo nouum scriptum est instrumentum; ita in veteri testamento, si quando inter Græcos, Latinosque diuersitas est, ad Hebraicam recurrimus veritatē, ut quicquid de fonte proficiscitur, hoc quæramus in riuulis. Hæc B. Hieronymus, cuius sententiā secutus B. Augustinus cap. 11. libri secundi de doctrina Christiana in hunc modum scribit. Latinæ linguæ homines, quos nunc instruendos suscepimus, & duabus aliis ad scripturarum diuinarum cognitionem habent opus, Hebræa scilicet, & Græca, ut ad exemplaria præcedentia recurratur, si quam dubitationē attulerit Latinorū interpretum infinita varietas. Hæc ille. Porro, ut breuiter & faciliè quæ lectio cum Hebræo, aut Caldæo, aut Græco, aut Syro textu magis conueniat, exemplaribus discrepantibus, significaremus, his quatuor literis H. C. G. S. compendii causa vsi sumus. Vbi verò vel certò statui non potuit, quæ lectio ad fontes propius accederet, vel locus de quo agebatur non erat vsque adeo magni momenti, notis illis prætermisissis, hoc signum dumtaxat ascripsimus Ms. quo significatur lectionē illam in aliquibus manuscriptis exemplaribus inueniri. Quòd si locus occurrebat in quo suspicabamur à librariis errorem aliquem per incuriam fortassis esse commissum, qui tamen ex manuscriptorum collatione deprehendi non poterat, eum cum sine fide alicuius exemplaris manuscripti inter varias lectiones collocare non auderemus, ad finem harum lectionum adiecimus. Atq; ut ad oculum appareret in quo lectionum varietas posita sit, ea verba, in quibus codices discrepant, alio genere characteris excudi curauimus. Cæterum quicquid in hac re præstitum est, id totum Catholicæ atque Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, cuius est de germana sacræ scripturæ lectione, & vera eiusdem interpretatione statuere, iudicio ac censuræ libenter submittimus.

EXPLICATIO QVORVNDAM SIGNORVM QVIBVS IN HIS

VARIIS LECTIONIBVS VSI SVMVS.

M s. significat lectionem diuersam à lectione textus impressi in his Bibliis regis, petitam tamen ex aliquo vel aliquibus vetustis editionis vulgatæ codicibus manuscriptis.

H. significat quæ inter variantes lectiones propius accedat ad textum Hebraicum.

C. Paraphrasim Caldaicam in Bibliis regis excusam.

G. textum Græcum in iisdem Bibliis positum.

S. lectionem Syriacam noui testamenti eorundem Bibliorum.

Hier. in prophetis, notat quam lectionem habeat D. Hieronymus in textu adiuncto ipsius in prophetas commentariis.

A

VARIÆ LECTIONES IN
 LATINIS BIBLIIS EDITIONIS VVLGATÆ,
 EX VETVSTISSIMIS MANVSRIPTIS EXEMPLARIBVS COLLECTÆ, ET
 AD TEXTVM HEBRAICVM, CALDAICVM, GRÆCVM ET SYRIACVM
 EXAMINATÆ,

Opera & industria aliquot Theologorum in Academia Louaniensi.

PRÆFATIO IOHAN. HARLEMII.

VM apud omnes sacrarum literarum peritos magno semper in precio habita fuerint Biblia olim Compluti studio, & sumptibus Ximenii Cardinalis impressa; non immeritò placuit viris illis doctissimis, quibus à Rege Catholico horum magnorum & regionum Bibliorum cura commissa erat, ut in hoc sacro opere ex illis Complutensibus Bibliis, vulgatæ editionis textus imprimeretur; & si quæ præterea inuenirentur in antiquis manuscriptis exemplaribus ab hoc textu variæ lectiones, eæ ad finem totius operis adiungerentur. Quod ut fieret accuratius, præter ea manuscripta, quibus olim in editione Bibliorum Louanensium D. Hentenius vir doctissimus vsus erat, quorum aliquot nobis ex diuersis bibliothecis connumerata fuerunt, alia quindecim ab eximio Theologo Domino Augustino Hunnæo nobis suppeditata sunt; qui ea summo labore, nec exiguis sumptibus ex variis locis sibi comparauerat. Ad hæc, cum varias vulgatæ Latinæ editionis lectiones inuenimus, quænam earum ad textum Hebræum, Caldæum & Græcum in veteri instrumento, aut ad Syrum & Græcum in nouo, propius accedat, indicare voluimus, tum quòd hoc omnibus sacrarum literarum studiosis longè gratissimum fore putaremus; tum quòd turbatis riuulis ad fontes recurrendum esse excellentes doctores, atque Ecclesiæ Catholicæ lumina semper iudicauerint. certè B. Hieronymus in epistola ad Suniatn & Fretellam ita loquitur: Sicut, inquit, in nouo testamento, si quando apud Latinos quæstio exoritur, & est inter exemplaria varietas, recurrimus ad fontes Græci sermonis, quo nouum scriptum est instrumentum; ita in veteri testamento, si quando inter Græcos, Latinosque diuersitas est, ad Hebraicam recurrimus veritatē, ut quicquid de fonte proficiscitur, hoc quæramus in riuulis. Hæc B. Hieronymus; cuius sententiã secutus B. Augustinus cap. 11. libri secundi de doctrina Christiana in hunc modum scribit. Latinæ linguæ homines, quos nunc instruendos suscepimus, & duabus aliis ad scripturarum diuinarum cognitionem habent opus, Hebræa scilicet, & Græca, ut ad exemplaria præcedentia recurratur, si quam dubitationē attulerit Latinorū interpretum infinita varietas. Hæc ille. Porro, ut breuiter & faciliè quæ lectio cum Hebræo, aut Caldæo, aut Græco, aut Syro textu magis conueniat, exemplaribus discrepantibus, significaremus, his quatuor literis H. C. G. S. compendii causa vsi sumus. Vbi verò vel certò statui non potuit, quæ lectio ad fontes propius accederet, vel locus de quo agebatur non erat vsque adeo magni momenti, notis illis prætermisissis, hoc signum dumtaxat ascripsimus Ms. quo significatur lectionē illam in aliquibus manuscriptis exemplaribus inueniri. Quòd si locus occurrebat in quo suspicabamur à librariis errorem aliquem per incuriam fortassis esse commissum, qui tamen ex manuscriptorum collatione deprehendi non poterat, eum cum sine fide alicuius exemplaris manuscripti inter varias lectiones collocare non auderemus, ad finem harum lectionum adiecimus. Atq; ut ad oculum appareret in quo lectionum varietas posita sit, ea verba, in quibus codices discrepant, alio genere characteris excudi curauimus. Cæterum quicquid in hac re præstitum est, id totum Catholicæ atque Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, cuius est de germana sacræ scripturæ lectione, & vera eiusdem interpretatione statuere, iudicio ac censura libenter submittimus.

EXPLICATIO QVORVNDAM SIGNORVM QVIBVS IN HIS
 VARIIS LECTIONIBVS VSI SVMVS.

- M s. significat lectionem diuersam à lectione textus impressi in his Bibliis regis, peccatam tamen ex aliquo vel aliquibus vetustis editionis vulgatæ codicibus manuscriptis.
 H. significat quæ inter variantes lectiones propius accedat ad textum Hebraicum.
 C. Paraphrasim Caldaicam in Bibliis regis excusam.
 G. textum Græcum in iisdem Bibliis positum.
 S. lectionem Syriacam noui testamenti eorundem Bibliorum.
 Hic, in prophetis, notat quam lectionem habeat D. Hieronymus in textu adiuncto ipsius in prophetas commentariis.

VARIÆ LECTIONES

omnem cœtum ad ostium. ms. h. c. g. pro, omnem cœtum israel ad ostium.
CAP. 8.
34 virtus sacrificij complatur. ms. pro, virtus sacrificij complatur.

reddat aliud. ms. pro, reddet aliud.
CAP. 25.
2 sabbathus est sabbatum. ms. h. c. g. pro, sabbathus est sabbatum.
2 sabbatum Domini. ms. pro, sabbatum Domini.

IN NVMERIS.

& numerabit eos. ms. h. c. g. pro, & numerabit eos.
CAP. 1.
5 de Ruben. ms. h. c. g. pro, de tribu Ruben.
22 per generationes suas & familias. ms. h. c. g. pro, per generationes & familias.

in dedicationem altaris. ms. pro, in dedicationem altaris.
CAP. 8.
19 de medio filiorum israel. ms. h. c. g. pro, de medio populi.
CAP. 11.
1 quod cum audisset Dominus, iratus est. ms. h. c. g. pro, quod cum audisset, iratus est.

hircum quoque unum, qui mactatur. ms. h. c. g. pro, hircum quoque, qui mactatur.
CAP. 31.
26 tolle summam eorum. ms. h. c. g. pro, tollite, 26 & principes vulgi. ms. h. c. g. pro, & omnes principes vulgi.

IN DEUTERONOMIO.

& quorum cœversatio. ms. pro, & gnarus, quorum cœversatio.
CAP. 1.
19 & maximam quam vidistis. ms. h. c. g. pro, & maximam solitudinem, quam vidistis.
CAP. 2.
14 ad transitum torrentis Zarid. ms. h. c. g. pro, ad transitum Zarid.

IN LATINIS BIBLIIS.

Domini Deus noster vobis. ms. h. c. g. pro, Dominus Deus noster vobis.
CAP. 7.
1 Cum introduxerit te. ms. h. c. g. pro, Cum vero introduxerit te.
CAP. 8.
1 tu transgredieris hodie. ms. h. c. g. pro, tu transgredieris hodie.

ad quam ingredieris possidendam.
CAP. 24.
9 Memento quæ fecerit Dominus Deus tuus Marice. ms. h. c. g. pro, inmentote quæ fecerit Dominus Deus vester.
CAP. 25.
7 suscitare nomen fratris sui. ms. h. c. g. pro, suscitare semen fratris sui.

VARIÆ LECTIONES IN NOVO
TESTAMENTO AD TEXTVM GRÆCVM
ET SYRIACVM EXPENSÆ.

LECTORI.

NOVM Testamentum horum Bibliorum regionum multas habet varias lectiones in margine iuxta vulgaram editionem Latinam notatas, quas si quando veriores existimabamus, inter has quoque lectiones varias posuimus: quod si quasdam ut pleraque in his nostris non reperias, existima id factum esse, quod lectio in ipso contextu posita propius accedat ad textum Græcicum aut Syriacum, quam quæ in margine collocata est. id enim serè ubique obseruatum inuenies, quod minus probata lectio ad marginem reuocata sit.

IN EVANGELIO MATTHÆI,

6 Dux qui reget. ms. pro, regat.
14 Qui surgens accepit. ms. pro, confurgens.
9 Quoniam potest Deus. ms. pro, potens est Deus.
10 Non facit fructum bonum exciditur, & in ignem mittitur. ms. g. s. pro, excidetur, mittitur.
12 Congregabit triticum suum in horream. ms. g. pro, triticum in horream.
10 Vade post me sathana. ms. al. retro me. Syri neutrum habent, similiter multa Græca & Latina ms. vt possit videri aliter in ferum.
41 Vade cum illis duobus. ms. g. s. pro, alia duo.
22 Lucerna corporis est oculus. ms. g. s. pro, corporis tui est oculus tuus.
12 Ita & vos facite illis. ms. g. s. pro, & vos facite illis.
13 Et sanatus est puer in illa hora. ms. g. s. pro, ex illa hora.
18 Vnus accessit & adorauit eum. ms. pro, adorabat eum.
18 Dicens, Filia mea modò defuncta est. ms. g. s. pro, Dicens, Domine, filia mea modò.
23 Et turbati tumultuantem, dixit ad eos. ms. g. s. pro, dicebat, Recedite, &c.
38 Vt eiciat operarios in messum suam. ms. g. s. pro, mittit.
26 Nihil est enim opertum, quod non reuelabitur: & occultum, quod non sciatur. ms. g. pro, reuelatur, sciatur.
12 Et violenti diripiunt illud. ms. g. pro, rapiunt.
8 Et dabant fructum, aliud centum, aliud sexaginta, aliud triginta. ms. g. s. pro, centesimum, sexagesimum, trigessimum.
14 In eis propheta Isaiæ, dicens. ms. g. pro, dicens.
47 Ex omni genere congreganti. ms. g. s. pro, genere p'ssimu congreganti.
9 Docentes doctrinas, madata hominum ms. g. s. pro, doctrinas & mandata.
3 Rutilat enim triste caelum. Hypocrite, faciem ergo celi, &c. ms. g. s. pro, triste caelum, faciem ergo.
19 Erit solum in caelis. ms. g. s. pro, solum in caelis.
1 Et subducit illos in montem. ms. g. pro, & ducit illos.

4 Quia qui fecit ab initio, masculum. ms. g. s. pro, qui fecit hominem ab initio, masculum, &c.
4 Ite & vos in vineam, & quod iustum. ms. g. s. pro, vineam meam. Idem v. 7.
37 Verebuntur filium meum. ms. g. s. pro, forte verebuntur.
30 Sed sunt sicut angeli Dei. ms. g. s. pro, et sunt sicut, &c.
25 Intus autem plena sunt rapina. ms. g. s. pro, pleni estis.
37 Pullos suos sub alis, & noluerunt. ms. g. s. pro, noluerunt.
34 Donec omnia haec fiant. ms. pro, ista.
11 Me autem non semper habetis. ms. g. pro, habebitis.
14 De duodecim, qui dicitur Iudas. ms. g. pro, dicitur.
24 Per quem Filius hominis traditur. ms. g. s. pro, traditur.
71 Vidit eum alia: & ait his. ms. g. s. pro, alia ancilla.
6 Venite, videte locum. ms. g. s. pro, venite & videte.

IN EVANGELIO MARCI.

1 Intravit Caphernaum post dies, & auditum est. ms. g. s. pro, post dies octo.
2 Et confestim conuenerunt multi. ms. g. s. pro, & conuenerunt.
9 Dimittuntur tibi peccata, an dicere. ms. g. pro, peccata tua.
15 Multi qui & sequebantur eum. ms. g. s. pro, qui sequebantur.
24 Ecce quid faciunt Sabbathis, quod non licet. ms. g. s. pro, quid faciunt discipulis tuis Sabbathis.
26 Non licebat manducare nisi Sacerdotibus. ms. g. s. pro, solis Sacerdotibus.
26 Et dedit eis & qui cum eo erant. ms. s. pro, & dedit eis qui cum eo erant.
9 Et dixit discipulis suis. ms. g. s. pro, dixit Jesus.
9 Dixit discipulis suis, vt nauicula sibi deserviret propter turbam. ms. pro, vt in nauicula sibi deservirent.
29 In Spiritum sanctum, non habebit remissionem. ms. pro, habet.
32 Et cum seminatam fuerit. ms. g. s. pro, na-

rum fuerit.
32 Ascendit, & fit maius omnibus. ms. g. s. pro, ascendit in arborem.
7 Quid mihi & tibi, Iesu fili Dei summi? adiutor. ms. pro, altissimi.
35 Veniunt ab Archisynagogo, dicentes. ms. g. quaedam tamen legunt, ab Archisynagogo i. domo. s. de domo principis Synagoga, pro, veniunt ad Archisynagogum, dicentes.
21 Herodes in nataliis suis cenam fecit. ms. quaedam, al. in natali suo, al. natali suo. C-natalibus suis. s. in domo natiuitatis sue, pro, natalis sui cenam fecit.
6 Cor autem eorum longè abest à me. ms. g. s. pro, est à me.
28 Dicentes Ioannem Baptistam. ms. g. s. pro, dicentes alij Ioannem.
17 Cum egressus esset in viam. ms. g. pro, in via.
17 Rogabat eum, Magister bene. ms. g. pro, Rogabat eum dicens, Magister.
40 Non est meum dare, sed quibus paratum est. ms. g. s. pro, non est meum dare vobis, sed quibus.
29 Dominus Deus noster, Dominus vnus est. ms. g. s. pro, Dominus Deus tuus, Deus vnus est.
2 Ne forte tumultus fieret populi. ms. g. pro, in populo.
20 Qui iningit mecum in catinum. ms. g. pro, Qui iningit mecum manum in catino.
61 Tu es Christus filius benedicti. ms. g. s. pro, filius Dei benedicti.
29 Vah qui destruit templum, & in tribus diebus. ms. g. s. pro, qui destruit templum Dei, & in tribus d.

IN EVANGELIO LVCAE.

29 Quæ cum videret, turbata est. ms. g. s. pro, audisset.
68 Fecit redemptionem plebi suæ. ms. g. pro, plebi suæ.
18 Et omnes qui audierunt, mirati sunt. ms. pro, audierunt.
18 Mirati sunt de his quæ dicta erant. ms. g. s. pro, mirati sunt & de his.
38 Expectabant redemptionem in Ierusalem. ms. g. s. pro, Israel.
9 Exciditur, & in ignem mittitur. ms. g. s. pro,

excidetur, mittitur.
7 Tu ergo si adoraueris coram me. ms. g. s. pro, si procidens adoraueris.
9 Interrogabo vos, si licet Sabbathis. ms. g. s. pro, interrogo vos.
11 Quidnam facerent Iesu. ms. g. s. pro, de Iesu.
37 Vt cognouit quod accubisset. ms. pro, quod Iesus accubuit.
13 Radices non habent, qui ad tempus credunt. ms. g. pro, quia ad tempus credunt.
38 Et rogabat illum. ms. pro, rogauit illum.
3 Tuleritis in viam. ms. g. s. pro, in via.
4 Inde exeatis. ms. g. s. pro, inde ne exeatis.
37 Sequar te quocumque ieris Domine. Dixit. ms. g. s. pro, quocumque ieris. Dixit.
21 Exultauit in spiritu & dixit. ms. g. exultauit spiritu.
2 Regnum tuum. fiat voluntas tua, sicut in celo & in terra. panem. ms. g. s. pro, regnum tuum. panem nostrum.
17 Regnum in seipsum diuisum. ms. g. s. pro, in se desolatur, & domus. ms. g. pro, desolabitur.
17 Domus supra domum cadit. ms. g. pro, cadet.
22 Arma eius auferet. ms. g. s. pro, auferet.
22 Spolia eius distribuit. ms. g. s. pro, distribuet.
25 Inuenit scopis mundatam. ms. g. pro, eam scopis mundatam.
26 Septem alios spiritus nequiores se. ms. g. s. pro, spiritus secum nequiores.
1 Turbis autem circumstantibus, ita. ms. pro, concurrentibus.
35 Lucernæ ardentes, & vos. ms. g. s. pro, ardentes in manibus vestris.
40 Filius hominis venit. ms. g. pro, venit.
42 Quem constituit Dominus. ms. g. s. pro, constituit.
47 Et non præparauit. ms. g. pro, non se præparauit.
51 Pacem veni dare in terra. ms. g. pro, mittere in terram.
15 Dixit: Hypocrite, vnusquisque. ms. s. g. quædam: pro, Hypocrite, vt quædam g. etiam habent.
29 Ne postea quam posuerit. ms. pro, postquam.
29 Plantabant, ædificabant. ms. g. pro, plantabant & ædificabant.
30 In seculo venturo. ms. g. s. pro, futuro.
23 Cum vstris vti que exegisset illam. ms. g. s. pro, illud.
37 Omnes turbæ discipulorum gaudentes. ms. quædam, al. discipulorum, licetiam g. & s. pro, descendunt.
20 In sermone vt traderent. ms. g. pro, &.
35 Neque nubunt, neque ducunt uxores. ms. g. s. pro, nubent neque ducunt.
17 Eritis odio omnibus propter. ms. g. s. pro, odio omnibus hominibus propter.
22 Per quem traditur. ms. g. s. pro, tradetur.
26 Fiat sicut iunior. ms. g. pro, minor.
31 Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce. ms. g. pro, Simon: Simon.
64 Et interrogabant eum dicentes. ms. g. pro, interrogauerunt eum dicentes.

IN EVANGELIO IOANNIS.
5 Deinde mittit aquam. ms. g. s. pro, misit.
8 Non habes partem. ms. g. s. pro, habebis.
7 Amodo cognoscitis eum. ms. g. s. pro, cognoscitis.
2 Non ferentem fructum tollit. ms. g. s. pro, tollit.
6 Et colligunt eos. ms. g. pro, colligent eum.
6 Et in ignem mittunt & ardent. ms. g. s. pro, mittent & ardent.
27 Et vos testimonium perhibetis de me, quia. ms. g. s. pro, perhibebitis de me.
16 Modicum, & iam non videtis me. ms. g. pro, videbitis, sicut tamen s. habent.
22 Gaudium vestrum nemo tollit à vobis. ms. g. pro, tollit.
23 Me non rogabitis quicquam. ms. pro, interrogabitis, quod tamen s. vox magis significat. Græca vox ambigua est.
5 Priusquam mundus esset apud te. ms. g. pro, fieret.
12 Quos deditis mihi custodiui. ms. g. pro, ego custodiui.
18 Tu me misisti in mundum, & ego misi eos. ms. g. s. pro, ita & ego.
16 Exiit ergo discipulus ille alius. ms. s. pro, discipulus alius.
18 Quia frigus erat, & calefebant. ms. pro, calefaciebant se.
27 Accepit eam discipulus in sua, plu. n. ms. pro, suam. g. in propria, plu. n. s. apud se.
12 Et videt duos angelos. ms. g. s. pro, vidit.
12 Vbi positum fuerat corpus Iesu. ms. pro, erat corpus.
25 Nisi videro in manibus eius figuram clauorum, ms. g. pro, fixuram clauorum. s. legunt domum, seu locum clauorum.
1 Posthæc manifestauit se iterum. ms. g. pro, postea.
12 Et nemo audebat discipulum interrogare eum. ms. g. s. pro, discumbentium.
14 Cum resurrexisset à mortuis. ms. pro, surrexisset.
18 Et ducet quò non vis. ms. g. s. pro, quò tu non vis.
22 Si cum volo manere. ms. g. s. Chrysofostomus, Cyrillus: pro, sic eum volo manere. Hanc tamen lectionem habet commentarius D. Augustini in hunc locum, & citat Ambrosius in Psalm. 118. serm. 20. Quædam ms. legunt, si sic eum volo manere. Idem v. 23.
1 Quidam infirmum Lazarus. ms. g. s. pro, languens.
11 Posthæc dicit eis. ms. g. pro, posthæc dicit eis.
27 Filius Dei, qui in mundum venisti. ms. pro, Dei vini, qui in hunc mundum venisti.
48 Et tollent & nostrum. ms. g. pro, tollent nostrum.
49 Ex ipsiis Caiphas, cum esset. ms. g. pro, Caiphas nomine cum esset.
56 Ad diem festum. ms. s. pro, ad diem festum istum.
7 Sine illam, vtin. ms. g. s. pro, smite illam, vtin.
8 Me autem non semper habetis. ms. g. s. pro, habebitis.
24 Qui locuti sunt, & (vel) etiam annuauerunt.

APPROBATIO.

H A S *varias in Latinis Bibliis editionis vulgatae lectiones ex manuscriptis collectas, & ad textum Hebraicum, Caldaicum, Graecum & Syriacum examinatas, cum summa sacra Scriptura studioforum utilitate imprimendas, nos infrascripti Theologi censuimus. Louanii, die 4. Februarij, 1572.*

Augustinus Hunnæus.
Cornelius Reyneri Goudanus.

LOCA QVÆDAM IN QVIBVS A LIBRARIIS ERROR
ALIQUIS COMMISSVS VIDERI POTERAT, QVEM TAMEN EX
MANVSCRIPTIS DEPREHENDERE NEQVIVIMVS.

GENESIS 3.

versu 35. Cunctum autem gregem unicolorem, id est, albi & nigri velleri tradidit in manu filiorum suorum. Haec non vidi Ms: quæ aliter legerent: posset tamen dubitari an pro *unicolorem*, non si legendum *bicolorem* aut *varicolorem*; cum omnes codices Hebræi & Caldæi (quibus etiam Græci fauere videntur) constanter legant: Omne in quo erat album (scilicet macula alba) & omne nigrum (scilicet nigram maculam habens) in pecudibus, & dedit in manu filiorum suorum. Ipsa quoque conuentionis ratio videtur significare, quod maculose pecudes essent in manu filiorum Laban; unicolores verò, id est, omnino albæ vel nigre sine macula, essent in manu Iacob; quodque Iacob habiturus esset varias ex unicoloribus natus.

I: REGVM 14.

14. In media parte iugeris, *quam* par boum in die arare consuevit. anne potius legendum videtur, in media parte iugeris *quod* par boum in die arare consuevit, vt referatur relatiuum non ad partem, sed ad iugerum; nam par boum integrum iugerum arat vno die.

CAP: 20

6. Si *respiciens* requisierit me pater tuus. anne forte legendum, Si *requirere* requisierit me pater tuus; sicut legunt Hebræa, Caldaea, & Græca.

CAP: 23.

19. in colle Achilæ, quæ est. anne potius legendum cum Græcis, in colle Ichilæ, qui, scilicet collis, est &c. Idem cap. 26. v. 1. econtrario 2. Regum 6. v. 3. videtur positum, qui erat in Gabaa, præ quæ (scilicet domus) erat in Gabaa.

ESTHER.

CAP: 8.

15. Hyacinthinis videlicet & *acrimis*. fortasse scriptum fuit olim, & *acris*, id est, ætherei coloris: nam חריר candorem seu album colorem significat.

SAPIENTIE.

CAP: 1.

v. 6. non liberabit *maledictum* à labiis suis. posset videri olim lectum fuisse; non liberabit *maledicum* à labiis suis, cum Græci habeant *μαρομαρον* blasphemum. D. Hentenius in margine Bibliæ Louanii primùm editorum notauit vnum exemplar sic legere. Caterùm cum ex omnibus exemplaribus Ms. quæ habbamus, nullum esset quod legeret *maledicum*, non ausi fuimus inter manuscriptorum varias lectiones collocare.

CAP: 8.

v. 17. immortalis est in cogitatione sapientia. multa Ms. legunt, immortalitas est in cogitatione sapientie: quod propius accedit ad Græcum textum, ex quo tamen videri possit scriptum *cogitatione* pro *cognitione*, cum Græcis sit *συνεσις*.

CAP: 19.

v. 13. per vim *fluminum*, ex Græco videtur posset scribendum *fulminum* pro fluminum, *δυνε κεραιων*.

IESAIA.

CAP: 4.

v. 2. completa est militia eius. Sic quidem Ms. sed inquirat diligens lector an non fuerit olim lectum, completa est militia eius: cum Heb. sit *מלחמה*. ex commentariis D. Hieronymi difficile est iudicare vtrum ipse legerit.

v. 9. ascende tu qui euangelizas Sion. Heb. *תעלה את ציון* scilicet. gen. euangelizans Sion. legit quoque Hieron. tu *quæ* euangelizas Sion, & asserit in commentariis sic omnes interpretes veruisse.

IEREMIAS.

CAP: 36.

v. 13. *legentem* Baruch ex volumine. anne sit potius scribendum, *legente* Baruch ex volumine, vt sit ablatiuus absolute positus: nam G. habent *ἀναγιγνώσκοντος τὸ βιβλίον*; Heb. *קרא* in legendo, scilicet cum legeret Baruch.